

Formodning om at to Personer med Navnet
Hans Bogbinder have været samtidige med
Christian den Anden.

Red

G. C. Werlauff.

Christian den Andens lange og flebnerige Liv deeler sig for os i fire Tidsrum, i hvilke vi lære at kende ham: som udvalgt Konge og Medregent; som regierende Konge; som afsat og omflakkende Leder af en Hob dels trofaste Venner, dels med hans Efterfølgers Styrelse misforvandlede Gventhyrere; endelig, som opofret en sorgelig og uvirksom Tilværelse, først i et snevert Fængsel, siden i et begrændset Opholdssted. I hvert af disse Tidsrum møder os, med en meer eller mindre betydningsfuld Indgriben i Christians Stiebue, Navnet Hans Bogbinder. Skiondt nu meer end to Mennektealdere omfatte begge disse Tidsrum, have dog de fleste ældre og nyere Skribenter, uden noiere Undersøgelse, antaget for afgjort, at Talen til enhver Tid var om en og samme Person ¹⁾. Forf. hvem

¹⁾ Behrmans Christ. II. Historie. II. S. 9. Samme i Christ. II. Fængselshistorie, S. 14, og i Skand. Litt. Selsk. Skrifter, 1815. S. 264. Molbechs nordiske Tidsskrift. I. S. 441. Altmeyer, hist. des relations commerciales & diplomatiques des pays-bas avec le Nord de l'Europe pend. le XVI. siecle (Bruxelles 1810).

det derimod længe har forekommet sandsynligt, at to, med Christian den Anden samtidige Individier af hiint Navn, paa forskellige Tider maae have staaet i nærmere Forhold til ham, vil her stræbe at bringe denne Formodning til nærmere Biskhed.

Allerede i Christian den Andens Barndoms eller tidlige Ungdoms Historie optræder en Hans Bogbinder som en mærkelig Personlighed. N. Svitfeldt beretter nemlig, at Prindsen af sin kongelige Fader blev „overanverdet“ en Kannik i Kiøbenhavn ved Navn Hr. Jørgen Syndge, fød paa Hindsøholm (i Fyen) „udi Disciplin og Lærdom“, og tilføier ved denne Leilighed: „Hans Kost og Vaaning var betinget hos en „Dannemand, hede Hans Bogebinder, hvis Hustru hed „Birgitte, fornemme og agte Folk, boendes udi Kiøbenhavn, udi Høibrostræde, did gif samme Cannik hver Dag at læse med hannem . . . . Paa det Sidste blev for godt anseet, han skulde have baade Kost, Lærdom og Disciplin under eet, hos samme Skolemester (maaskee for Bert og Bertinde var Liede af hannem) hvilket (hvilke?) for hans Gavns Skyld saaledes angave for hans Herre Fader, beqvemmeligst at kunne stikke sig, eller fordi hans Herre Fader selv saadant „agtede hans Nødtørst at fordre.“²⁾

Naar Svitfeldt siger at denne Mand heed Bogbinder, synes derved antydet, at han ikke var det; noget,

p. 46. At der maa have existeret to Personer af dette Navn, formodes af J. Møller, Theologiske Bibliothek, X. S. 331, og af J. G. Berg i Samlinger til det norske Folks og Sprogs Historie, II. S. 235; men uden videre Beviis.

²⁾ Svitfeldts Krønike. II. S. 1093; *Svaningii Hist. Christ.* II. p. 13. Genimod Midten af det forrige Aarhundrede eksistere endnu i Høibrostræde et gammelt, med gothisk Bildhuggerarbejde ziret Huus, som „efter Historiens Eydelse“ skal have været det Huus, i hvilket Christian som Prinds havde gaaet i Skole; Thura, *Hafnia hodierna.* p. 189. Men hvad Th. kalder „Historiens Eydelse“, skulde vel rettere hede „Sagnet“.

som endnu tydeligere fremgaaer af den ældre Forfatters, *Eva-ningens Fortælling* ³⁾. Det havde paa den Tid længe været Brug, saavel i Tydskland som i de nordiske Lande, at Enhver, der ei hørte til den laveste Almue, foruden sit Døbenavn, antog et Tilnavn af sit Embede, Haandværk eller Stilling; naar nu Sønnen, Sønesønnen og øvrige Descendenter tillige adopterede samme Tilnavn, blev dette efterhaanden et Slægtnavn (*agnomen in cognomen transiit*), og derved dannedes igjen mange udbredte Slægtnavne af Benævnelserne paa forskellige Haandteringer, f. Ex. Schmidt, Müller, Becker, Schneider og fl. ⁴⁾ Da nu i denne Mand's Navn, Ordet „kaldes“ undertiden forudskiftes Navnet Bogbinder, endog naar han taler i første Person, er der mere Grund til at antage ham for en Søn af en Bogbinder, end for en Bogbinder selv; uagtet det vel lader sig formode, at fleer end een agtbar og dygtig Haandværker i hine Dage har været, ligesom denne Mand, Medlem af Kiøbenhavns Magistrat. ⁵⁾

³⁾ I. c. *Johannes, cui ligatura librorum cognomentum dederat*; Prindsens Lærer kaldes paa samme Sted *Georgius cognomento Hinsze*; og om Bogbinders Hustru bemærkes, at hun var ejusdem *cognomenti*. Hos P. A. Munch (*Norges, Everriges og Danmarks Historie*. S. 151) kaldes han altsaa urigtigen „en Kiøbenhavnst Bogbinder“.

⁴⁾ *Warda über deutsche Vornamen und Geschlechtsnamen*, S. 116. 124.

⁵⁾ Blandt Stadens Borgemeistere og Raadmænd i Begyndelsen af det 16de Aarh. forekommer saaledes en Guldsmed, en Brotægger, en Bundtmager og fl. lignende, ei at tale om den navnkundige Ambrosius Bogbinder; hvilke formodentligen Alle have været Professionsister, da de nævnes uden videre Tillæg; jvfr. Pontoppidans *Origines hafnienses*, S. 175. 178. Derimod vare samtidige med H. Bogbinder, en Borgemester Esbern Jepsen „kaldes“ Skrivere, og en Raadmand Peter Henrichsen „kaldes“ Bundtmager, uden Lov og saa Tilnavnet; i. c. S. 178. 432. Ogsaa kan bemærkes, at samtidig med H. Bogbinder i A. 1510—11, levede en „Wilhelm Bogbinder“, hos hvem Dronn. Christina lod Bøger indbinde, (*Molbechs Nord. Tidsskr.* I. S. 570); denne har formodentligen været en virkelig Bogbinder.

Denne Mand's Fædreland, borgerlige Stilling og enkelte Sider af hans personlige Forhold lære vi nogenlunde at kende af andre Kilder, og finder deri tillige Bestyrkelse for de nævnte Historikeres Ytringer om hans hæderlige Charakter og velfortiente Agtelse, saavel hos sin Konge, som hos sine Medborgere. Omstændighederne tillade os nemlig ikke at omtvise, at Christian II. Plelefader var den samme Hans Bogbinder, eller Johannes Mezenheim kaldet Bogebinder, efter Navnet at domme, en Lydsker af Fødsel ⁶⁾, der i Aarene 1500—2 forekommer som Raadmand, 1503—11 som Borgermester i Kiøbenhavn, og 1504—11 som Kirkeværg og Forstander for St. Nicolai Menighed ⁷⁾. Hans Hustru Birgitte omtales med megen Berømmelse af Svaning ⁸⁾; hendes Herkomst kendes ikke, men da hendes Forældre havde stiftet og sunderet et Alter i Nicolai Kirke med Tillæggelse af Gaarde, Huus, Jord og Grund ⁹⁾ er man berettiget til at ansee dem for velhavende Borgerfolk. Ogsaa Hans Bogbinders Formuesomstændigheder maae have været gode; i det ringeste finde vi, at han besad faste Eiendomme ogsaa uden for Kiøbenhavn ¹⁰⁾; og kun en velhavende Mand vilde

⁶⁾ Maa skee født i Hertskabet Meisenheim i Landgrevskaabet Hesses-Homburg. I hans Seal findes et Bmærke; af Dmskriften kan kun læses .... ohani .... Mesenh ....

⁷⁾ Behrmann Christ. II. 2. S. 4—7; jvfr. Pontopp. Orig. Hafn. S. 175. 178; Nye danske Magazin, I. S. 185 (hvor Messen Hern er en Trykfeil). 1512 maa han ei længer have været Borgermester, da han i et Doc. af d. X. blot kaldes „Borger i Kiøbenhavn“.

⁸⁾ Hun karakteriseres, som longe alias civitatis mulieres omnes, virtute, sive atque industria excellens; p. 13. Derfor anbefalede Kongen sin Søn især til hendes Omhu, cujus sibi alias maxime prospectam habuit; p. 14.

⁹⁾ Behrmann, S. 6. Pontoppidan Orig. S. 158.

¹⁰⁾ I et Doc. dat. Mand. efter St. Lucii Dag (Ste Marts) 1515 omtales „Hans Bogbinders Bødh“ paa Dragør. 1496 synes han at have eiet flere Gaarde og Grunde her i Byen; Pontopp. Orig. Hafn. Historisk Tidsskrift. III.

vel dengang saa mange borgerlige Bestillinger være blevne betroede. Efter hvad vi saaledes kiende til denne Familie, kan det ikke undre os at finde den, glennem en lang Række af Aar, i et Forhold til Kongen og Dronningen, som vidner om disses Tillid og Fortrolighed, og som mueligen allerførst har foranlediget, at Kongesønnen blev betroet dens Varetægt og Opdragelse ¹¹⁾.

Naar Prindsen først er kommen i Hans Bogbinders Huus, vides ikke med Visshed; men det maa have været i hans tidlige Barndom ¹²⁾, uden Tvivl, strax efterat han første Gang var hyldet som Thronfølger i Danmark, altsaa omtrent i hans syvende Aar ¹³⁾. Længe forblev han dog ikke her; da Bogbinders Hustru, saasnart hun opdagede Prindsens vilde og ustyrlige Charakter, for at blive fri for alt Ansvar og Uleilighed, skal have formaaet Faderen selv til at gjøre den omtalte Forandring ¹⁴⁾; men, saa kort Christians Ophold i dette Huus end var, blev Forholdet til denne Familie dog ikke uden

p. 435. Mærkelig er Skrivemaaden i Documenter og hos Hvitfeldt: Bogbinder for Bogbinder; uden Tvivl af den gammel Gen. Plur. *bóka*, der i Islandsk forekommer i flere Composita; s. Haldorsons Lexicon.

¹¹⁾ Et saadant Forhold synes at have fundet Sted omtrent i 20 Aar eller i Aarene 1487—1506, da disse Egtesfolk findes at have udført adskillige Commissioner for Kongen og Dronningen, ligesom ogsaa Kongen selv tog Bod i deres Huus m. m. Wolbechs Udtog af Kong Hanses og Dronning Christines Regnskabsbøger i Nordisk Lidskrift, I. S. 441. 450. 569.

¹²⁾ Ifølge Svaning p. 13 skeete det, da han var bleven saa stor, at han, for sin Alders Skyld, kunde seile til Kiøbenhavn; jvfr. Behrmann. I. S. 64.

¹³⁾ Hans første Hyliding af D. R. R. skal være foregaaet i Lund den 22de Sept. 1487 (Hvitfeldt S. 991); hvilken Hyliding den reetidske Biskop N. Skave, for sit Vedkommenhe, glentog i Kiøbenhavn 1489 (S. 1005). Det er formodentligen en Trykfeil, naar Hvitfeldt S. 1094 navner 1488, „da han var 7 Aar gammel“, som Hylidingsaaret.

¹⁴⁾ Svaning S. 14.

Indflydelse paa hans Fremtids Skiebne; ligesom det heller ikke er usandsynligt, at det Indtryk som borgerlig Velstand og et patriarkalsk Liv dengang muelligen haver frembragt hos Barnet, i en modnere Alder ogsaa kan have bidraget til at vække den virksomme Interesse for Borgerstanden, som udgjorde een af denne Konges Hovedfortienester.

Uf det Foregaaende kan slutes, at Hans Bogbinder har levet endnu i Aaret 1515; men da hans Hustrues Birgitte Bogbinders Huus i Nærheden af Nicolai Kirke omtales ved A. 1520¹⁵⁾, maa han i dette Dvingvennium formodes at være død. Den Hans Bogbinder, der 1523 fulgte med Christian II. ud af Riget, tjente ham som Secretair¹⁶⁾, og i en lang Række af Aar viste sig som en trofast Deeltager i Christians og hans Slægts Anliggender, har, uden Tvivl, været en Søn eller Broder søn af Kongens fordums Pleiefader. At denne Hans Bogbinder maa have været ung da han forlod sit Fædreland, kan formeentligen slutes af et Brev til ham (Joanni Bibliopego Dano) fra Erasmus af Rotterdam (Basel, den 7de October 1527), skrevet i en venkabelig og spøgende Tone, hvoraf tillige erfares, at han dengang for ikke længe siden havde været i Basel og nyeligen var bleven gift¹⁷⁾.

¹⁵⁾ Suhms Samlinger til D. Hist. II. 1 S. 194.

¹⁶⁾ Hvitfeldt S. 1249. I den, tildels vidtløftigere Fortegnelse paa dem, der i længere eller kortere Tid havde deelt Skiebne med Christian II. i hans Landflygtighed, som Gram har bevaret (Heinzes Overs. af Vid. S. Hist. Afh. VI. S. 330), savnes Hans Bogbinder. Begge Fortegnelser kunne for øvrigt suppleres, og Grams Oplysninger berigtiges og søges af det, der hidtil er bleven bekjendt af Christian den Andens, fra Bayern her til Norden sendte diplomatiske Efterladenskaber; langt mere tør vel med Liden ventes.

¹⁷⁾ *Erasmii Rot. Opera* ed. Lugd. Bat. Tom. III. p. 1. Ep. 898, col. 1018: „Vides Homerum esse vatem minime vanum. Si luctus & matrimonium sunt sibi prospera, est quod vehementer gaudeam.“ Efter Adskilligt om en anden vedkommende Person, skriver han:

Den korte Hentydning til sidstnævnte Omstændighed oplyses leilighedsvis af vor i sin Tid berømte Theolog N. Hemmingen, som, født 1513, mueligen kan have kiendt den yngre Bogbinde personlig, og i eet af sine Skrifter har bevaret den Anecdote, at Bogbinders Belynder Erasmus engang, for Spøg, bad ham opslaae Homers Iliade og nævne ham det Vers han traf paa; hvorefter Erasmus spaaede, at han vilde komme til at ægte en rig men ond Kone, fra hvem han igien vilde blive nødt til at stille sig; hvilket ogsaa indtraf ¹⁸⁾. At han maa have havt lærd Dannelsse, synes at fremgaae saavel af den store Rotterdammers Yndest for ham og af deres latinske Brevverling, som tillige af den Mester-(Magister-)Titel, der undertiden er bleven ham tillagt ¹⁹⁾. Saaledes skriver

«a Christierno δωρον δωρεάν expectavi, imo nihil expectabam.

— — — Nite huc propere abripuisses etc.» Er. kiendte Kongen

allerede fra dennes tidligere Ophold i Brügge 1521 paa hans Reise

til Keiseren, blev modtaget af ham med megen Udmærkelse, og har

i et Brev efterladt sig en mærkelig Uttring om Christians Reformation-

planer (Gram i Heintzes Overs. III. S. 232). I hans

Colloquia (Puerpers, *Opp.* I. Col. 766) kaldes den landsfhygtige Konge

pius evangelii fautor. At derfor Forholdet mellem Kongen og Eras-

mus er aldeles urigtigt fremstilt i dennes Levnet af Burigny, er

ogsaa indseet af Henke i Anm. til den tydske Oversættelse, I. S. 275.

¹⁸⁾ Den hele Fortælling, som forekommer i et sjældent og lidet kiendt

Skrift (*Nic. Hemmingii admonitio de superstitionibus magicis*

vitandis, Hafn. 1575, fol. d. 3.), kan vel fortjene her at meddeles

fuldstændig: „Erasmus Roterodamus, cui multum familiaris fuit

Johannes Bibliopegus natione Danus, qui exulabat cum Christierno II.

olim *Rege Danicæ*, semel ioco jussit, ut *Bibliopegus* cultro aperiret

librum *Iliados* Homeri, et indicaret quotum versum lateris dextri

eligeret. *Bibliopegus* Erasmo optemperat: librum cultro aperit;

nominat quotum versum eligit. Quo facto Er. ioco prædixit *Bi-*

bliopegum prædivitem uxorem ducturum, sed malam, quam tandem

propter improbitatem esset deserturus. Huic prædictioni eventus

tristissimus respondit.” I det ovenførte Brev af Erasmus alluderes

ogsaa til en Spaadom af Homers Iliade.

¹⁹⁾ Han var da ikke den eneste danske Kærlig, hvis Tilnavn hørte til samme

Klasse; den første Bibliothekar ved det Kongl. Bibliothek, der kendes,

nemlig den forhenbørende - malmøske Borgermester, Christian den Andens troe hengivne Hans Mikkelsen, til Kongen, i et Brev, dat. Eier (i nuværende Antwerpen) den 28de October 1527: „Keriste nådige Herre, jeg beder ødmøgeligen och fuldkommeliggen rader Eders Nåde at G. N. inttet Budskab vil sende til Noger vti Danmark, paa thet at Eders Nådís Venner ey skulle komme om Halsfen. Jeg frøckter storligen at Mester Hans Bogebinder haffuer obenbarit for Sorgen Mønther ald then Dell som G. N. haffuer handlet met hannom, oc hand sident sodant for Her Tyge (Krabbe) formeldit haffuer. Mester Hans haffuer aldrig budet Henric van Eyt eller mig it Ordt till om then Del G. N. gaff hannem i Befall, entock Henric van Eyt vilste vell at han bleff afferdiget i G. N. Befall, och haffuer toch sydhen scriffuet Henric III Bress til, men icke en Bogstaff om G. N. eller til meg vti noger Underuising, och i thet haffuer ieg hannum storligen mystenckt til all then Oprore som nu er skeet i Malmø.“²⁰⁾ Af dette Brev, skrevet faa Uger efter hiint af Erasmus, seer man, at Bogbinder dengang nyligen maa have røgtet et eller andet Grinde hos Christians Partie i Danmark, hvorved han dog mistæncktes for icke at have iagttaget den fornødne Forsigtighed og Conduite. At Deeltagerne i Kongens Landflygtighed ei altid levede i den bedste Forstaelse, eller handlede med fuldkommen Enighed og Overeensstemmelse, lader sig desuden af flere Kiendsgierninger slutte.

I de følgende fem Aar tie de bekiendte Kilder aldeles om denne Hans Bogbinder. Han forekommer først igien

---

i Midten af det 16de Aarhundrede, heed Hans Guldsmed; i Slutningen af samme Aarhundrede var her en Professor Hans Rasmusen Skomager.

²⁰⁾ *Christiern II's Arkiv I. Handlingar rör. Sev. Norby, utg. af N. I. Ekdahl, 3die Afd. S. 1191.*

paa det norske Tog, der afgjorde Christians Skiebne. Her modtog han den 25. Jun. 1532 (altsaa i de samme Dage da Capitulationen sluttedes), for Kongen, af Erkebisp Olaf 3188 Lod Guld, deels udredte af de nordenskioldske Kirker, deels af den nordenskioldske Landhielp og Skat ²¹⁾. Siden overbragte han til Kong Frederik I. et Brev fra dennes uheldige Broder søn, dat. Marstrand 21. Jul. ²²⁾ Formodentlig maa han, efter Christians Fængsling, ligesom flere af dennes Medfølgere, have faaet Befaling at forlade Riget og drage til Tydskland ²³⁾. Nu forsvinder han aldeles af Historien i fulde ti Aar, og optræder ikke paa nye, før i Aaret 1543, da han, tilligemed nogle svenske Emigranter, viste sig som en virksom og ivrig Underhandler mellem Pfalsgreve Friderich og Insurrectionshøvdingen Niels Dacke i Sverrige ²⁴⁾. Til sidst, da Insurrectionen, ved Dackes Fald eller Forsvinden, havde tabt sin Leder, og de omtalte Forbundne forgæves havde søgt paa en sikker Maade at befordre nogle vigtige Brevskaber, især fra Keiseren og Pfalsgreven, over til Sverrige, hvorved man haabede at sætte nyt Liv i det næsten opløste Parti, besluttede til sidst Hans Bogbinder selv at paatage sig det farlige Hverv, at overbringe disse Breve. Om Udfaldet af dette Foretagende beretter Hovedkilden, Hvitfeldts Krønike følgende: Med disse Brevskaber affærdigede Sendebudene (Keiserens og Pfalsgrevens) og Hertug Albert (af Meklenborg) Hans

²¹⁾ „Breve til Dplysning af Norges Historie i Aaret 1532“, i Samlinger til det norske Folks Sprog og Historie. II. S. 235.

²²⁾ Behrmanns Christ. II. Fængsels og Befrielsehistorie S. 14.

²³⁾ Sammeft. S. 19.

²⁴⁾ Hvitfeldt II. S. 1524 (hvor han urigtigen omtales som svensk Emigrant; jvfr. O. Celsius Gustaf I. Hist. II. S. 222) 1531; Krags Christian III. I. S. 260; Behrmann om Pfalsgreve Friderichs og andre tydske Forsters Forsøg paa at understøtte N. Dacke, 1543; Skandin. Litt. S. Skrifter, 1815. S. 264, 268, 272.

Bogbinder, at drage til Sverrige, men der han kom did, da var Dacke ihjelskudt, og en Part af de andre Hoveder for dennem aflivet, og Almuen var forløben — — og veed ikke heller rettere, end at fornævnte Hans Bogbinder blev paagreben med samme Brev og siden aflivet ²⁵⁾. Forholdt dette sig virkelig saaledes, vilde man see sig nødt til at antage endnu en tredje Hans Bogbinder; men da Hvitfeldt, efter hans egen Yttring, et har været aldeles vis i sin Sag, med Hensyn til den Omtaltes Henrettelse, og da andre Efterretninger deels forbigaae denne Omstændighed, deels afvige i Enkeltheder ²⁶⁾, tør man vel formode, at han maa være undkommet og syv Aar senere have faaet Amnestie. Der findes nemlig et Kongebrev, dat. Kiøbenhavn, Mandag næst efter St. Dionysii Dag (13. October) 1550, hvorved Christian III. under og giver denne Brevviser Os Gisselige Mester Hans Bogbinder fri og sikker Leide at give sig hid ind i vort Rige Danmark til Os, at forhandle sin Sag og siden tilbage igjen fra Os i sit fri Behold, dog saa at han imidlertid skal

²⁵⁾ Hvitfeldt S. 1532.

²⁶⁾ E. Jøransen Tegel Gustaf I. historia II. S. 186—87, fortæller, at Hertug Albert af Mecklenborg og de svenske Emigranter sendte med en Skude to Brevdragere ind i Sverrig med Breve til R. Dacke, hvilken Skude blev optagen af K. Gustavs Ubliggere ved den sydlige Kant af Meland og de to Brevdragere med Brevene opsendte til Kongen; H. Bogbinder nævnes her aldeles ikke. Gellius II. S. 264 lader derimod Keiseren og Pfalsgreven sende to Bedragere (Brevdragere?) paa forskjellige Veie til Sverrig; den som skulde tage Veien giennem Norge blev opsnappet af danske Krydsere; (den Anden) Johan Bogbinder blev optagen af de Svenske under Meland. Gram (Heinzes Abhandl. VI. S. 334) antager, at H. B. skulde være greben og henrettet i Sverrig; Hvitfeldt S. 1532, som citeres, nævner vel ikke udtrykkeligen hvor det skulde være skeet; men dette synes dog at være Meningen. Naar derfor Behrmann anf. St. S. 276 skriver, at han blev opbragt af K. Christians Krigsfløe, ført til Kiøbenhavn, og „ifølge Hvitfeldt“ der halsluggen, da giver denne Forfatter, i det ringeste, ingen Siemmel herfor.

„holde sig leideligen²⁷⁾ og ikke skal handle noget hemmeligen eller aabenbare, som kan være Os eller vore Riger og Lande besværligt eller skadeligt udi noget Maade. Thi forbyde Vi alle ihvo det helst ere eller kunde være, særdeles Vore Fogeder, Embedsmænd og alle andre, for^m Mester Hans Bogbinder her imod samme Vor fri feylig sikker og christelig Leide, efter som forskrevet staaer, at lade hindre eller gjøre Forsang i nogen Maade, under Vor Hyldest og Naade²⁸⁾. Uden Tvivl maa han saaledes have forhandlet sin Sag, at han derefter har erholdt fuldkommen Venaadning; saafremt nemlig denne Hans Bogbinder, der under sit Ophold i Udlandet, mucligen kan have havt Anledning til at lægge sig efter Bogtrykkerkunsten, har været identisk med den danske Mand af samme Navn, der kort efter blev kaldet til Rusland, for der at lede de første typographiske Forsøg.

Hvitfeldts, ei ganske paalidelige, Beretning herom, ved A. 1550, lyder saaledes: „Grotforsten af Moskau havde skrevet herind med de, som seilede paa Narven, og var begierendes, hannem maatte adskillige Haandværksfolk tilsendes, vilde og have et Trykkeri der ind udi Landet, hvorom En, ved Navn Hans Bogebinder udi Kiøbenhavn havde gjort hannem Anvisning. Men her var ikke mange, som havde Lust til at drage til det barbariske Folk. Hans Bogebinder angav (opgav?) og sit Forsæt med fornævnte Trykkeri.“²⁹⁾ At Hans Bogbinder virkelig i dette Grunde maa være dragen til Rusland, som Hvitfeldt og Krag synes at omtvile, skøndt

²⁷⁾ Formodentlig efter „Leidebrevet“; Ordet findes ikke i Vidensk. Selsk. Ordbog.

²⁸⁾ Tegnelser for alle Lande; jfr. Pontoppidan Annales ecclesiastici III. S. 309.

²⁹⁾ Hvitfeldt II. S. 1546; Krag & Christian III. I. S. 344: Dennes Fortælling falder, som sædvanlig, noget i det Brede, men er i det væsentlige den samme som Hvitfeldts.

ikke 1550, men 1552, beviser det Brev, hvormed Christian III. sendte ham til Czaren, i hvilket han ikke kaldes Hans Bogbinder, men, mærkeligt nok, med den første Hans Bogbinders Fødestedsnavn, Hans Missenheim (dilectus famulus ac subditus noster *Johannes Missenheim*), og hvori meldes, at han overbragte Biblen med to andre Bøger (maaskee deriblandt den danske Bibeloversættelse af 1550), hvilke Bøger, naar de vare oversatte paa Russisk, han kunde besørge aftrykte i flere tusinde Exemplarer (idem noster famulus eodem libros, vestrata lingua versos, ad multa exemplarium millia excudi curet). Dernæst bad Kongen, at han maatte stædes til Audiens, og naar man var bleven enig om Honoraret (ubi de pretio inter vos convenerit), snarest mueligen faae Tilladelse at vende tilbage med et gunstigt Svar³⁰). Det synes næsten at have været Kongens Mening, at Bogbinder skulde udføre Trykningsarbejdet her hjemme; men at han imidlertid, da Saadant ei let var tænkeligt, i længere Tid maa være forbleven i Rusland, fremgaaer af det, den russiske Historie beretter om Bogtrykkeriets første Skiebne i dette Rige, og om hvad der i denne Henseende skyldes vor Landsmands Virksomhed, hvilket igien, for en Deel, kan oplyses og berigtiges af vore egne Kilder.

Allerede 1551 paa et Synodalmøde i Moskau havde Ruslands første Reformator, Ivan Basiljewitsch II. ført Klage over Bogaffrivningens stedse tiltagende Slethed, og 1553 besluttede han derfor at anlægge et Bogtrykkeri i Moskau, (efterat han, som ovenanført, 1552 havde indkaldt vor Bogbinder). Imidlertid havde dette Anlæg kun en maadelig Fremgang, tildeels fordi saavel Arbejderne, som Materialierne, for største Deel maatte skaffes fra Udlandet. Først efter fulde 10

³⁰) J. Møllers theologiske Bibliothek X. S. 329.

Nars Forløb eller i A. 1564 udkom fra dette Bogtrykkeri den første trykte Bog. Dens Titel, som tillige giver Oplysning om Deeltagerne i dette Arbejde, lyder oversat, i det Væsentlige, saaledes:

„Apostelen, d. e. Apostlernes Stærninger og Sendelser (Epistler?) oversat efter den græske Oversættelse af de 70 med guddommelig Wiisdom begavede Fortolkere, trykt efter Befaling af Czaren Iwan Wasiljewitsch den Stræffelige og med Velsignelse af den moskauske Metropolit Makaria, under Opsigt af Bogtrykkermesteren Dansten Hans, af Iwan Fedoroff (Diacon ved St. Nicolai-Kirken i Kreml) og Peter Timofejew (Mstislawez) i Moskwa; (begyndt) A. 7070 (1563) d. 19de April, (endt) 1564 d. 1ste Mars.“

Denne Bog, som er trykt i lille Folio, paa Hollandsk Papiir, med temmelig rene Typer og farvede Initialer, hører naturligviis blandt de største literariske Sjældenheder ³¹⁾.

³¹⁾ Det fuldstændigste herom forekommer i Fortalen til Sopiokoffs russiske Bibliographie (I—V. Petersborg 1813—21), hvoraf en Oversættelse velvilligen er mig meddeelt af Volontæren ved det store Kongl. Bibliothek, Stud. Philipsen. Noget herom findes ogsaa i Ph. Strahl's Gelehrtes Rußland (Leipzig 1828) S. 144—46, hvor der siges at Bogen tryktes „unter der Oberleitung des Dänen Hans, aus Copenhagen gebürtig.“ Naar le Comte de Caveau, Description de Moscou I. (Moscou 1835) p. 182, omtaler „la direction de Hans Bogbinder, que le roi de Dannemarc Christian III. avoit envoyé au Zsar“, skulde man næsten troe, at Forf. maa have kiendt noget til Hvitfeldts Beretning eller til det anførte Brev af Christian III., da hint danske Titnavn neppe forekommer i nogen russisk Kilde. Det er mærkeligt, at Karamsin (Gesch. Rußlands, VIII. S. 39) nævner de to russiske Bogtrykkere uden at omtale deres danske Kæremester; ogsaa udtrykker han sig, som om der i Rußland vare giorte tidligere, men slet lykkelige Forsøg paa at trykke Bøger.

Det hele Foretagende standsede iglen for en Tidlang, da Moskvnikerne (Schismatikerne) og Bogaffriverne fik Bogtrykkerne erklærede for Kiettere og Troldmænd, og nødte dem til at forlade Moskau. Fedoroff og Timosejew droge til Polen, hvor de i Aarene 1573—80 trykkede Bøger i Lemberg, Wilna, Ostrog og fl. St. Da Bogbinder ikke nævnes ved denne Leilighed, har han neppe fulgt med sine Disciple; formodentlig har han søgt tilbage til Fædrelandet. Dog sildigere forekommer hans Navn hverken i Rusland eller i Danmark; det her meddelte er Alt, hvad bekiendte og tilgængelige Kilder have efterladt Os om denne, ved sin Troskab mod en ulykkelig Konge, ved et bevæget Liv og endelig ved sin Medvirkning til den i Culturens Historie vigtigste Opfindelses første Tilsegnelse af et stort og mægtigt Rige, mærkelige Mand.
